13.10.2017

INVALIDILIITTO RY HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2018

Invalidiliitto ry edistää ja kehittää toimintakyvyltään erilaisten ja fyysisesti vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Liitto edustaa 149 jäsenyhdistyksensä kautta 30 000 fyysisesti vammaista ja toimintarajoitteista suomalaista.

Kansalaisten eriarvoistuminen on pysäytettävä. Säästötoimenpiteet ovat kohdistuneet ja kasautuneet erityisen raskaina jo entuudestaan heikossa sosioekonomisessa asemassa oleviin vaikeimmin vammaisiin henkilöihin. Talouden osoittaessa elpymisen merkkejä tulisi tähän erityisen haavoittuvassa asemassa olevaan ja hyvin rajalliseen henkilöjoukkoon kohdistuvat säästötoimenpiteet harkita uudelleen ottaen huomioon mm. YK:n vammaissopimuksen Suomea velvoittavat määräykset.

Invalidiliitto yhtyy SOSTE ry:n näkemykseen, jonka mukaan kansaneläke- ja kuluttajahintaindeksiin sidottujen etuuksien indeksijäädytykset vuosiksi 2018-19 on peruttava. Indeksijäädytykset heikentävät entisestään kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten asemaa eivätkä mahdolliset veronkevennykset auta perusturvan varassa eläviä. Etuusleikkaukset ja elinkustannusten kiihtyvä kasvu ovat heikentäneet etuuksien varassa elävien ihmisten tilannetta kohtuuttomasti.

Invalidiliiton jäsenistön yhdenvertaisuuden ja yhteiskuntaan osallistumisen toteutumisen kannalta on tärkeää, että vireillä olevassa sote-uudistuksessa otetaan huomioon henkilöiden vammaisuudesta johtuvat erityistarpeet. Invalidiliitto kantaa erityisesti huolta vaikeimmin vammaisten henkilöiden riittävien, ja usein elämänmittaisten, palvelujen ja tukitoimien vaikuttavuudesta ja oikea-aikaisesta kohdentumisesta. Vaikeasti vammaisten henkilöiden tarvitsemat palvelut ovat kokonaisuus, jonka toteuttaminen edellyttää toimijoiden keskinäistä vuorovaikutusta. Oivaltavalla ja tutkittuun tietoon perustuvalla tavalla toteutettuna sote-uudistus voi onnistuessaan edistää vammaisten henkilöiden asemaa tasavertaisina yhteiskunnan jäseninä. Invalidiliitolla on jäsentensä kautta suora yhteys ruohonjuuritasolle. Pidämme tärkeänä, että budjetissa turvataan eri puolilla Suomea vireillä olevien sote-uudistukseen liittyvien kokeilujen jatkuminen ja varmistetaan mahdollisten uusien kokeilujen rahoitus. Tällä tavoin palvelujen

Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland
puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

käyttäjien näkemykset saadaan päättäjien tietoon riittävän varhaisessa vaiheessa.

Seuraavassa hallinnonalakohtaisia havaintoja hallituksen esitykseen liittyen.

Kunnioittavasti

Helsingissä 13. lokakuuta 2017

Invalidiliitto ry

Petri Pohjonen
pääjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

Oikeusministeriön hallinnonala

Hallitus pyrkii ohjelmansa mukaisesti vähentämään käsiteltäviksi otettavien hallintoasioiden määrää lisäämällä valitusluvan käyttöä edellytyksenä valituksen käsittelylle korkeimmassa hallinto-oikeudessa sekä kasvattamalla oikaisuvaatimus-menettelyn käyttöalaa. Invalidiliitto puoltaa vammaispalvelulaissa säädettyjen subjektiivisten oikeuksien käsittelyä myös korkeimmassa hallinto-oikeudessa ilman valituslupaa.

Invalidiliitto kiinnittää huomionsa oikeussuojan toteutumisessa ilmeneviin puutteisiin vammaispalvelulaissa säädettyjen vaikeavammaisten palveluasumista ja henkilökohtaista apua järjestettäessä. Näitä palveluja julkisesti kilpailutettaessa vammainen henkilö ei ole asianosaisasemassa vaikka kyse on hänen välttämättömään huolenpitoonsa liittyvien henkilökohtaisten palvelujen järjestämisestä. Hallintopäätöksissä ei liioin oteta kantaa palvelujen toteutustapaan. Palvelujen järjestämistapa, laatu, yksilöllisyys, riittävyys ja oikeuden kohdentuminen eivät tule ratkaistuiksi oikeudessa, koska tuomioistuin harkitsee asiaa yksinomaan oikeudellisesti eikä ota lainkaan kantaa järjestelyn tarkoituksenmukaisuuteen. Asioiden käsittelyaika vakuutusoikeudessa on jo useana vuonna ollut keskimäärin 12 kuukautta. Invalidiliitto pitää pitkää käsittelyaikaa valittajan oikeusturvan toteutumisen kannalta erityisen huolestuttavana. Vakuutusoikeuden ratkaisut koskevat henkilölle vamman tai sairauden perusteella myönnettäviä etuuksia. Päätöksillä on merkittävä vaikutus niiden kohteena olevien henkilöiden toimeentuloon. Joitakin vuosia sitten vakuutusoikeutta koskevaa sääntelyä uudistettiin tavoitteena sujuvoittaa monin tavoin vakuutusoikeusmenettelyä. Tämä tavoite

ei ole kuitenkaan toteutunut. Valtion budjettilukujen perusteella parannusta vakuutusoikeuden käsittelyaikoihin ei ole edelleenkään luvassa. Vertailun vuoksi käsittelyajat hallinto-oikeuksissa ovat keskimäärin 7,5 kuukautta. Korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyaikoja on tarkoitus alentaa 9,7 kuukaudesta 7,5 kuukauteen. Tätäkin taustaa vasten myös vakuutusoikeuden keskimääräistä käsittelyaikaa tulisi saada laskettua tuntuvasti. Toimeentuloetuuksien viivytyksetön käsittely vakuutusoikeudessa on ensiarvoisen tärkeää vammaisten henkilöiden päivittäisen toimeentuloturvan varmistamiseksi, kun otetaan huomioon perustuslain 19 §:n 1 momentin mukainen vaatimus ihmisarvoisen elämän edellyttämästä turvasta sekä henkilön oikeudesta välttämättömään toimeentuloon sekä 21 §:n 1 momentin vaatimus oikeusturvan saatavuudesta ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

Opetus- ja kulttuuriministeriö on vienyt voimakkaasti eteenpäin kaikilla koulutusasteilla niin fyysisesti kuin taloudellisesti esteettömiä ja saavutettavia oppimismahdollisuuksia. Perusopetuksessa inkluusio ja integraatio on ollut kantavana ajatuksena jo pitkään. Tämän lisäksi on edelleen huolehdittava fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten koulutus- ja oppimismahdollisuuksista. Erilaista tukea tarvitsevien vammaisten opiskelijoiden oppilaitosten perusresurssit ja kehittymisen mahdollisuudet on turvattava. Ammatilliset erityisoppilaitokset tekevät tärkeää työtä tällä erikoistumisen saralla. Esimerkiksi työllisyyteen ja yrittämiseen tähtäävän koulutuksen ns. työvoimakoulutuksen mahdollisuudet myös ammatillisille erityisoppilaitoksille tulee turvata.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

Invalidiliitto korostaa esteettömyyden merkitystä laajoja kansalaisryhmiä koskettavana asiana. Esimerkiksi seudullisen ja paikallisen liikenteen esteettömyys on tärkeää paitsi fyysisesti vammaisille ihmisille, myös lastenvaunujen tai rollaattorien kanssa kulkeville. Toivomme, että esteettömyys huomioidaan läpileikkaavasti joukkoliikenteen kehittämishankkeissa ja kalustohankinnoissa. Invalidiliitto kiinnittää huomiota myös invataksipalvelua tarvitsevien liikuntarajoitteisten matkustajien turvallisuuteen ja kyydin säänneltyyn kohtuuhintaiseen taksaan.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

Invalidiliitto pitää hyvänä TE-toimistojen ja ohjaamojen palveluprosessin

tehostamista kasvokkain tapahtuvin haastatteluin, mutta on huolissaan eri tavoin vammaisten, osatyökykyisten sekä tehostettua palvelua tarvitsevien työttömien henkilöiden työllisyyspalveluiden ulkoistamisesta yksityiselle sektorille. Näiden yksityisten palveluiden yhdenvertainen laatu, saavutettavuus sekä palvelun esteettömyys on turvattava riippumatta siitä, onko kyseessä vammaisten, osatyökykyisten vai tehostettua palvelua tarvitsevien työttömien työllisyyspalvelut. Palkkatuetun työn määrärahoissa yksityisen sektorin painottaminen on kannatettavaa, samoin kuin palkkatuen suuntaaminen nuoriin. Invalidiliitto pitää hyvänä, että työllisyysmäärärahoissa on huomioitu myös starttirahan maksaminen muille kuin työttömänä yritystoiminnan aloittaville. Tämä luo mahdollisuuden vammaisille ja osatyökykyisille henkilöille parantaa itsensä työllistymisen mahdollisuuksia. Erityisen hyvänä Invalidiliitto pitää työolosuhteiden järjestelytuen jatkumista – joskin toivottavasti riittävien määrärahojen puitteissa – myös vuoden 2018 talousarviossa.

Hallitus arvioi vaikeasti työllistyvien henkilöiden määrän vähenevän ensi vuonna vuoden 2017 tavoitteesta eli alle 190 000 henkilöstä alle 186 550 henkilöön. Vaikka arvioitu alenema on vain 3 500 henkilöä, ehdotetaan momentille 32.30.51 (Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut) myönnettyyn summaan tuntuvaa pudotusta (kuluvalle vuodelle myönnetystä 433 753 000 eurosta 327 050 000 euroon).

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Invalidiliitto on huolissaan taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden lisääntymisestä yhteiskunnassamme. Ilmiö koskettaa erityisen merkittävästi vaikeavammaisia henkilöitä. Keskeisiä syitä ovat muun muassa pienet eläkkeet, vammaisten ihmisten työllistymisvaikeudet, asumiskulujen – erityisesti vuokrien – nousu, ruoan ja muiden välttämättömyystarvikkeiden, kuten sähkön siirtohintojen kohoaminen, lääkkeiden hinnoittelumuutokset alkuomavastuineen, terveydenhuoltomenojen nousu sekä indeksijäädytykset. Vaikeasti vammaiset henkilöt joutuvat käyttämään runsaasti sosiaali- ja terveyspalveluja. Valtiontalouden tasapainottamiseksi tehdyt leikkaukset ja maksujen korotukset ovat osuneet tähän jo ennestään heikossa taloudellisessa asemassa olevaan joukkoon.

Terveydenhuollon maksuja korotettiin vuonna 2016 kerralla 30 prosenttia, vaikka lain mukaan maksujen tulisi seurata elinkustannusindeksin kehitystä. Vuosina 2016 ja 2017 toteutetut lääkekorvausten leikkaukset ovat vaikuttaneet kaikkein heikoimmassa tilanteessa olevien ihmisten sosioekonomiseen asemaan kurjistavasti. Vaikeasti vammaisten henkilöiden tilannetta tulisi tarkastella kokonaisuutena. Tällöin yksittäiset korotukset näyttäytyisivät eri valossa. Sote-

uudistuksen yksityiskohtia hiottaessa tämä kokonaisuus ei saa unohtua.

Hallitus pyrkii estämään eriarvoisuuden lisääntymistä nostamalla vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa, vanhempainpäivärahaa sekä kuntoutusrahaa, jotta tuensaajan ei tarvitsisi turvautua perustoimeentulotukeen. Lisäksi hallitus korottaa takuueläkettä noin 15 eurolla kuukaudessa. Nämä hallituksen panostukset ovat kannatettavia, mutta riittämättömiä. Takuueläkkeen tason korotus on riittämätön kaikkien viime vuosina tapahtuneiden omavastuuosuuksien korotusten jälkeen.

Invalidiliitto kiinnittää hallituksen huomion sote-uudistuksen onnistumisen kannalta keskeisten tietojärjestelmien kehitystyön isoihin haasteisiin. Palveluintegraatio edellyttää toimivia tietojärjestelmiä. Katkeamattomat hoitoketjut sekä yksityisten ja julkisten palveluntuottajien saumaton yhteistyö vaatii arkaluontoisen ja salassa pidettävän valtavan aineiston käsittelyä ja siirtämistä. Ratkaistavaksi tulevat myös tietoturvaan liittyvät keskeiset seikat. Panostusten toimiviin asiakastietojärjestelmiin sekä niiden suunnittelun ja toteuttamisen aikataulun tulee olla riittäviä.

Ympäristöministeriön hallinnonala

Ympäristöministeriön asettamat tavoitteet toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle ovat kannatettavia. Esimerkiksi tavoitteet hyvästä ympäristön tilasta sekä hyvinvointia ja kilpailukykyä tukevista asumisoloista ovat ehdottomasti paikallaan. Invalidiliitto haluaa muistuttaa esteettömyyden merkityksestä turvallisen ja hyvinvointia tukevan ympäristön toteutumisessa. Kaupunkiseutuja eheyttämällä esimerkiksi liikkuminen ja palveluiden saaminen helpottuu. Invalidiliitto muistuttaa kuitenkin, että yhdenvertaisuuden näkökulmasta myös haja-asutusalueiden kehittäminen on tärkeää, sillä etenkin monet ikääntyneet ja eri tavoin liikkumis- ja toimimisesteiset ihmiset asuvat haja-asutusalueilla. Hyvien liikkumisen mahdollisuuksien ja liikenneyhteyksien turvaaminen on tärkeää myös jatkossa.

Invalidiliitto pitää huolestuttavana suuntauksena sitä, että asumisen ja rakentamisen määrärahoja pienennetään. Esimerkiksi investointiavustuksen avulla voidaan lisätä asumiskustannuksiltaan kohtuullisten ja käyttötarkoitukseensa soveltuvien vuokra-asuntojen tarjontaa muun muassa vammaisille henkilölle. Korjausavustusten avulla pystytään korjaamaan olemassa olevaa asuntokantaa esteettömäksi. YK:n vammaissopimuksen valossa esteettömien asuntojen rakentamiseen tulisikin panostaa entisestään. Ihmisten asumistarpeet ovat moninaisia ja siksi tarvitaan erilaisia asumisvaihtoehtoja.

Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland
puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi